

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 у
Національному університеті «Одеська юридична
академія», м. Одеса

ВІДЗІВ

офіційного опонента на дисертацію Гресь Юлії Олегівни, підготовлену на тему «Формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці» та подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, «081 – Право» (Одеса, 2017)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Однією з головних світових тенденцій новітнього часу стає процес глобалізації. Загальність наукового знання є об'єктивною засадою глобалізації науки. У сучасних умовах формування криміналістичних знань залежне від науково-технічного прогресу людського співтовариства. Розвиток криміналістики, її тенденції зумовлені впливом світових інформаційних потоків, інтеграцією знань про можливості протидії злочинності за допомогою науково-технічних досягнень сучасного суспільства. Інформатизація соціального середовища призвела фактично до «технологізації» криміналістики, розроблення та впровадження інформаційних, цифрових, телекомунікаційних та інших технологій. Відбуваються докорінні зміни та запроваджуються інноваційні підходи й у криміналістичному забезпеченні органів правопорядку.

У даному аспекті дисертаційне дослідження Ю. О. Гресь «Формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці» є актуальним. При цьому, актуальність поданої дисертаційної праці «зумовлюється необхідністю розвитку теорії криміналістики у частині формування і використання технологічного підходу у криміналістичній тактиці, а також потребою оптимізації діяльності слідчих підрозділів щодо проведення слідчих дій» (с. 5, 6).

Тематика підготовленої дисертації узгоджується із планом науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Комплексне дослідження забезпечення ефективності досудового провадження» (державний реєстраційний номер 0115U002495) на 2011-2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та прикладні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 рр. (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретико-прикладна концепція протидії злочинності криміналістичними методами і засобами» як складова плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842). Метою запропонованого дисертаційного дослідження є «обґрунтування теоретичної основи використання технологічного підходу у криміналістичній тактиці та формування рекомендацій щодо прикладного використання технологічного підходу у розслідуванні злочинів» (с. 6).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Під час виконання дисертаційної роботи відповідно до поставленої мети і вирішуваних завдань було застосовано систему загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціально-наукових методів пізнання (методи гносеології, а також логіко-юридичний, герменевтики, соціологічний, статистичний та інші методи). Емпіричну базу дослідження складають результати анкетування 166 слідчих Національної поліції України та 46 науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів юридичного профілю (с. 8).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна одержаних результатів розглядуваної праці

полягає в тому, що подана дисертація є першим у вітчизняній криміналістичній науці спеціальним комплексним дослідженням формування і застосування технологічного підходу у криміналістичній тактиці (с. 8).

Здійснений аналіз змісту даного дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність певних елементів наукової новизни. На наше переконання, найбільш суттєвими науковими положеннями у пропонованій дисертації є:

- визначення місця криміналістичної технології у системі понятійно-категоріальному апараті криміналістики та співвідношення категорій «криміналістична тактика» та «криміналістична технологія»;
- розроблення типової технологічної моделі слідчої (розшукової) дії;
- виокремлення рівнів технології здійснення розслідування;
- встановлення технологічних аспектів проведення негласних слідчих (розшукових) дій;
- пропонування класифікації слідчих (розшукових) дій на основі визначення питомої ваги технологічної складової під час їх проведення;
- використання технологічного підходу у тактичних операціях та ін.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та висновки, що сформульовані у дисертації відображено у 15 публікаціях, у тому числі 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений Міністерством освіти і науки України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному виданні, та 10 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані на міжнародних, всеукраїнських та інших заходах (с. 11).

Головні положення розглядуваного дисертаційного дослідження мають логічну структурну побудову. За своєю структурою дисертаційна праця складається із вступу, двох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків,

списку використаних джерел (410 найменувань) і 4 додатків (22 сторінки). Обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам. Загальний обсяг дисертації – 255 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 191 сторінка.

У **першому розділі** дисертації «Теоретичні основи використання технологічного підходу у криміналістиці», який складається з чотирьох підрозділів звернено увагу на особливості зародження та становлення криміналістичної технології як категорії криміналістики, визначено її місце та роль у системі сучасної теорії криміналістики та криміналістичної тактики. На думку дисертанта криміналістична технологія являє собою впорядковану систему алгоритмів та програм, що за умов застосування відповідних людських і технічних ресурсів сприяють оптимальному поетапному виконанню конкретних завдань криміналістичної діяльності (с. 60). У цій частині роботи автором також сформульовано визначення поняття технології слідчої (розшукової) дії як впорядкованої діяльності з поетапного вирішення завдань, що досягається шляхом створення належних умов, застосування відповідних техніко-криміналістичних засобів і реалізації оптимальних програм та алгоритмів дій слідчого (с. 83). Здійснено певне розмежування тактичного, організаційного та технологічного аспектів слідчих (розшукових) дій.

У **другому розділі** «Реалізація технологічного підходу у криміналістичній тактиці», який складається з чотирьох підрозділів, визначено можливість застосування такого підходу для побудови типової моделі слідчої (розшукової) дії, запропоновано розглядати технологічний аспект проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, а також встановлено напрями використання технологічного підходу у тактичних операціях. На думку дисертанта, технологічна модель слідчої (розшукової) дії являє собою впорядковану систему поетапного вирішення завдань, які ставляться перед конкретною слідчою (розшуковою) дією, що досягається шляхом оптимальної реалізації послідовних і взаємозумовлених дій та операцій за умов застосування

відповідних людських і технічних ресурсів (с. 107). Запропонована модель повинна відображати всі елементи діяльності з виконання найбільш типових завдань, що виникають у ході розслідування, та передбачають вірогідність виникнення завдань атипових (с. 111). У роботі визначено принципи побудови технологічної моделі слідчої (розшукової) дії (системності, універсальності, ситуаційності, врахування специфіки завдань та змісту конкретної слідчої (розшукової) дії тощо). Встановлено технологічні складові щодо проведення різних слідчих (розшукових) дій – огляду, слідчого експерименту, допиту. Приділено також увагу розгляду технологічного аспекту проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій та тактичних операцій.

В цілому дисертаційне дослідження Ю. О. Гресь має належний ступінь обґрунтованості сформульованих висновків та наданих пропозицій щодо формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці. Наукові висновки та пропозиції підтверджені емпіричними, статистичними, інформаційними та іншими даними. Автором використано значне коло літературних джерел із опанованої проблематики (410 найменувань).

Автореферат дисертації ґрунтовно відображає її зміст, надає відповідне уявлення про теоретичну і практичну значущість рецензованої дисертаційної праці.

Все зазначене дозволяє позитивно оцінити рецензовану наукову роботу, відповідний теоретико-методологічний рівень, самостійність її підготування, наявність певних елементів наукової новизни. В цілому загальна позитивна оцінка розглядуваної роботи Ю. О. Гресь дозволяє звернути увагу й на окремі дискусійні положення, а також висловити зауваження:

1. Рецензоване дисертаційне дослідження присвячене проблемам формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці. Так само визначено й предмет дослідження (с. 7). Разом із тим об'єкт дослідження (с. 7) дисертант обмежив лише діяльністю з розслідування злочинів. Зокрема, на с. 35 дисертації вказано, що «криміналістична технологія» як категорія науки

криміналістики має об'єктивні підстави існування та покликана забезпечити потреби слідства на шляху вдосконалення діяльності з його організації та проведення, оптимізації, ефективного й швидкого досягнення мети розслідування. У цьому сенсі має місце звуження сфери застосування та меж криміналістичної тактики (як і всієї криміналістики), розповсюдження її рекомендацій лише на слідчу діяльність. У сучасному вигляді криміналістична тактика розробляє прийоми, методи й засоби також й щодо інших видів діяльності (судової, прокурорської, адвокатської та ін.);

2. У підрозділах 1.1. та 1.2. на нашу думку, автор виходить за межі теми дисертаційного дослідження. Оскільки розглядає більш загальні питання, пов'язані із розумінням та застосуванням криміналістичних технологій (витоки та становлення, місце та роль таких технологій) цілком у криміналістиці, а не тільки у криміналістичній тактиці. Окрім того, приділяється певна увага й розгляду окремого різновиду технологій – «технології злочинної діяльності» та формулюванню її поняття (с. 38-40);

3. На с. 84 дисертації дисертант пропонує визначення поняття криміналістична технологія і розглядає її як «впорядковану систему алгоритмів та програм, що за умов застосування відповідних людських і технічних ресурсів сприяють оптимальному поетапному виконанню конкретних завдань криміналістичної діяльності». На нашу думку, криміналістична технологія має розглядатися як певний процес, послідовність реалізації того чи іншого виду діяльності (слідчої, судової, прокурорської, адвокатської), застосування криміналістичних засобів (прийомів, способів, рекомендацій, операцій). Зокрема, слідча технологія повинна визначати оптимальний рух кримінального провадження при розслідуванні злочину, послідовність виконання слідчих (розшукових) дій або організаційно-технічних засобів, систему використовуваних криміналістичних засобів та їх режим. Тому підкреслювати у визначенні технології, що це завжди «алгоритми та програми» є доволі сумнівним, оскільки в цьому разі ми розглядаємо в одній площині програмування,

процес алгоритмізації і технологізацію, дотримання технологічного процесу. Певні сумніви викликає й застосування терміну «криміналістична діяльність». Діяльнісний підхід передбачає наявність суб'єкта виконання певної діяльності. Виникає питання хто ж у даному разі є таким суб'єктом – криміналіст, чи все ж таки слідчий, прокурор, детектив, експерт та ін.;

4. Автором зроблено спроби щодо побудови типової технологічної моделі слідчої (розшукової) дії. У цьому сенсі наукові пошуки фактично завершуються виокремленням тактичних та технологічних аспектів відносно різних слідчих (розшукових) дій і навіть їх протиставлянням (с. 117-141). На думку дисертанта, технологічний аспект слідчої діяльності полягає в застосуванні алгоритмів проведення окремих слідчих (розшукових) дій, які базуються на поетапному й послідовному виконанні тактичних і стратегічних завдань (с. 131). Однак при розгляді даної проблеми автор відходить від «формування технологічного підходу в криміналістичній тактиці» і у певних випадках веде мову про реалізацію технології щодо використання техніко-криміналістичних засобів. Зокрема, на с. 127, 128 прямо вказується, що діяльність з огляду, вивчення й оцінки об'єктів буде алгоритмічно пов'язана із застосуванням техніко-криміналістичних засобів;

5. У підрозділі 2.4. докладно розглянуті питання щодо використання технологічного підходу у тактичних операціях. Разом із тим, на нашу думку, доцільно було б у даному дослідженні розглянути можливість використання технологічного підходу й стосовно інших тактичних засобів (наприклад, систем тактичних прийомів або тактичних комбінацій).

Сформульовані зауваження, у переважній більшості, мають дискусійний характер і тому, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертаційної роботи.

Все викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження «Формування технологічного підходу у криміналістичній тактиці» є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана особисто здобувачем, розв'язує конкретне наукове завдання, є

актуальним, завершеним і таким, що має теоретичну і практичну значущість. Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає вимогам п.п. 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор Юлія Олегівна Гресь заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, академік

Національної академії правових наук України

Заслужений діяч науки і техніки України

В. Ю. Шепітько

